

Крупіца Ірина Вікторівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри туристичного бізнесу та рекреації,
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1438-5039>*

Іваніцький Ігор Олегович

*аспірант,
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-8515-5824>*

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ В ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НОВІТНІХ ТРЕНДІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Стаття присвячена аналізу сучасних тенденцій у сфері туризму, зокрема впровадженню арт-терапії та ретрит-турів як інноваційних інструментів оздоровлення, духовного розвитку та популяризації культури через систему гостинності. Розкрито сутність ретриту як форми відпочинку, що передбачає усамітнення, медитацію, оздоровчі й естетичні практики. Особлива увага приділяється перспективам розвитку ретрит-туризму в Україні, зокрема в Одеському регіоні, враховуючи його природний потенціал, кліматичні умови та рекреаційні ресурси. Запропоновано концепцію готелів нового типу з комплексними оздоровчими програмами. Окреслено проблеми кадрового забезпечення та потребу в оновленні інфраструктури для повноцінного функціонування медичного туризму.

Ключові слова: новітній, ретрит-тур, потенціал, рекреаційні ресурси, стратегічні підходи.

Iryna Krupitsa

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Tourism Business and Recreation,
Odesa National University of Technology*

Igor Ivanitsky

*Postgraduate Student,
Odesa National University of Technology*

STRATEGIC APPROACHES IN POPULARIZATION OF LATEST TOURISM INDUSTRY TRENDS

The article explores current trends in the tourism industry, focusing on the integration of art therapy and retreat tourism as innovative tools for health improvement, spiritual development, and cultural promotion within the hospitality system. The research emphasizes how hotels can become platforms for cultural communication through the inclusion of art spaces, wellness programs, and immersive sensory experiences. Retreat tourism is examined as a modern and increasingly popular form of travel that responds to the psychological, emotional, and physical needs of individuals seeking harmony and self-awareness. Special attention is given to different types of retreats: medical, spiritual, and cultural – highlighting their impact on human well-being. The study analyzes international practices in the USA, Southeast Asia, and Europe, and compares them to the growing interest in such tourism in Ukraine. The Carpathians and the Odesa region are presented as promising locations for the development of retreat tourism, with their natural resources, historical heritage, and spiritual centers. In particular, the Odesa region is considered for the implementation of a new hospitality model that combines wellness tourism with medical services, including diagnostics, rehabilitation, detox programs, aesthetic medicine, and personalized health plans. The article proposes the construction of a new generation of hotels offering year-round retreat programs in an environment of care, silence, and respect. It also identifies key challenges, such as the lack of qualified rehabilitation and wellness professionals and insufficient educational infrastructure. The need for synergy between natural healing methods and modern medical technologies is stressed as a pathway to building a sustainable retreat tourism ecosystem in Ukraine. The study concludes that in times of global instability and chronic stress, retreat tourism emerges as a vital strategy for achieving personal balance, health, and conscious living.

Keywords: innovative, retreat tour, potential, recreational resources, strategic approaches.

Постановка проблеми. З плином часу, враховуючи історичні, а також новітні тенденції розвитку туристичної галузі, можна впевнено сказати, що більшість з них залишаються незмінними протягом

всього періоду свого існування. Найчастіше через туризм популяризуються історія, культура певної нації, сукупність матеріальних і духовних цінностей, кулінарні традиції тощо.

Важливо зауважити, що це все може популяризуватись і через систему гостинності шляхом організації системи заходів, націлених на реалізацію тих напрямів, які відповідають запитам сучасного туриста. Це може бути галерея для експозиції, розміщена в лоббі готелів, 3D-екран для промоції культурних об'єктів. Зокрема, лоббі готелю може слугувати простором для експозиції арт-об'єктів, може лунати приємна музика для створення відповідної атмосфери тощо. В даному випадку саме Арт-терапія може виступати ключовим елементом туру, екскурсії, будь якого заходу, організованого відповідно до запиту туриста.

Іншою складовою сучасних подорожей найчастіше стали проявлятися ретрити. Однією з невід'ємних частин відновлення нашої енергії є духовний розвиток – процес пізнання себе і встановлення контакту з власною душею і Всесвітом. Це потребує довготривалої і часом важкої праці над собою, оскільки вчить проживати і відчувати свої емоції, любити себе і навколишній світ, практикувати духовні техніки. Ефективний спосіб досягнення духовного розвитку – це участь у ретриті [1]. Саме цей вид відпочинку, на думку більшості фахівців туристичної діяльності, є на часі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглянемо як тлумачать різні науковці це поняття. С. Бутчак, В. Грижинець, Н. Мельник визначають його як «період часу, який людина відводить для віддалення від звичного оточення, зазвичай з метою відпочинку, відновлення сил, рефлексії або духовного розвитку. Це може бути як індивідуальний відпочинок у природному середовищі або участь у спеціально організованій програмі з медитації, йоги, духовних практик тощо. Вони можуть бути короткотривалими (декілька днів) або тривалими (наприклад, кілька тижнів або навіть місяців)» [2]. С. Мороз визначає його як «цілком новий вид туризму, який організовують в унікальних, віддалених від цивілізації місцевостях і який набирає значної популярності серед туристів... Основна мета таких турів – відпочинок для душі та тіла в поєднанні з оздоровленням» [3, с. 212–213]. На думку І. Шамари, Г. Гапоненко, О. Євтушенко, Т. Виговського, ретрит-туризм являє собою «специфічний вид подорожей, спрямований на відновлення душевного та фізичного здоров'я, а також насолоду красою природи та культурним спадком» [4, с. 112]. О. Шибєр зауважує, що в основі ретрит-туризму лежить «сучасна рекреаційно-дозвілєва практика, що дозволяє знімати накопичений стрес і втому, досягати внутрішнього балансу..., розбиратися у складних ситуаціях, ... успішно ставити цілі та планувати їх досягнення...» [5, с. 341–343]. Це твердження відповідає поглядам С. Бабушко, С. Попович, що розглядають концепцію ретрит-туризму як «відпочинок у віддалених від цивілізації місцях, що сприяє усамітненню, перезавантаженню та гармонізації внутрішнього стану» [9, с. 31].

Усі наведені визначення сходяться на думці, що ретрит-туризм є формою відпочинку, спрямованою

на відновлення та розвиток особистості через віддалення від повсякденного життя. Основні акценти робляться на оздоровленні – фізичному, психічному та емоційному, духовному розвитку (медитація, йога, рефлексія), а також на інноваційності, як прояві нових форм туризму, що відповідають сучасним потребам суспільства.

З цього всього можна зробити власний висновок, що ретрит – це відносно нове поняття, яке швидко набирає популярності, що означає період особистого чи групового усамітнення під час якого здійснюється духовна чи психологічна робота над собою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри активне зростання інтересу до ретрит-туризму як інноваційного напрямку у сфері оздоровлення та духовного розвитку, низка ключових аспектів досі залишаються недостатньо опрацьованими як у науковій, так і в практичній площині. По-перше, відсутня цілісна модель інтеграції арт-терапії та медичного ретриту у сферу готельного господарства, що базувалася б на стандартизованих програмах і практиках. По-друге, українська інфраструктура, особливо в регіонах, які мають природний потенціал для розвитку таких послуг (зокрема Одеський регіон), ще не відповідає вимогам міжнародного рівня ретрит-туризму.

Мета статті: розкрити види, значення та вплив на психоемоційну та фізичну діяльність людини різних видів ретритів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз зарубіжного досвіду показав, що в країнах Європи та Північної Америки оздоровчий туризм є давно сформованим і економічно вигідним напрямом туристичного бізнесу. Зокрема, в США такий вид туризму активно розвивається в екологічно сприятливих регіонах, серед яких найбільшою популярністю користуються туристичні локації узбережжя Каліфорнії та Гавайських островів. Згідно з прогнозами, середній приріст доходів у цьому секторі мав скласти 0,1%, досягнувши 28,9 млрд дол. США у 2024 році. Подібні оздоровчі туристичні продукти також активно просуваються в країнах Карибського басейну, зокрема на Ямаїці, Багамських островах та в Домініканській Республіці. На європейському континенті провідними напрямками оздоровчого туризму виступають Іспанія, Португалія, Італія та Франція. Водночас країнами, які першими започаткували організацію туристичних турів оздоровчого спрямування, стали країни Південно-Східної Азії – Таїланд, Індонезія та Непал [2].

Українські оздоровчі ретрити також продемонстрували ефективність як засіб рекреації та відновлення здоров'я, однак рівень їх розвитку та популярності залишається нерівномірним у регіональному аспекті.

У межах розвитку оздоровчого туризму в Україні активну динаміку демонструє Карпатський регіон, де наявність природних заповідників, озер, монастирів і духовних центрів формує сприятливі умови для проведення ретритів. За даними компанії Join UP, серед напрямків внутрішнього туризму в Україні станом на

жовтень 2022 року у структурі продажів переважають санаторні тури – 44%, поїздки в Карпати заради ретриту та оздоровлення – 29% [10]. Після втрати доступу до рекреаційних ресурсів Кримського півострова українські туристи переорієнтувалися на інші оздоровчі локації, серед яких особливу популярність здобули санаторії в Миргороді, Хмільнику, Трускавці, Моршині, Східниці, а також курортні зони на узбережжях Чорного та Азовського морів. Готельно-рекреаційна інфраструктура поступово адаптується до сучасних запитів, пропонуючи програми, орієнтовані на релаксацію, самопізнання та особистісний розвиток. Особливої уваги заслуговують культурні ретрити, що організовуються, зокрема, в Одесі, де поєднується відпочинок із зануренням у мистецьке середовище. Таким чином, ретрит-туризм як відносно нова форма туристичної активності в Україні відкриває перспективи для різноспрямованих подорожей та формування гармонійного способу життя [4].

Одеська область є одним із провідних туристичних і рекреаційно-курортних центрів України. Це зумовлено вигідним економіко-географічним розташуванням, сприятливим кліматом, наявністю морських піщаних пляжів завдовжки до 300 км, а також унікальним поєднанням природних лікувальних ресурсів. Одеська область має багаті природні ресурси, які активно використовуються в курортній та рекреаційній діяльності. До них належать мінеральні води, лікувальні грязі, ропа лиманів і морське узбережжя. Тому організація ретрит-туризму в межах Одеського регіону є одним з найбільш перспективних напрямів рекреаційної діяльності.

З урахуванням викликів сьогодення, в межах даного регіону доцільним є розвиток наступних видів ретритів: медичний, духовний, культурний.

Зокрема, у м. Одеса доцільним вважається розглянути можливість створення мережі готельних комплексів, орієнтованих на впровадження комплексних ретрит-програм, що охоплюють різні аспекти оздоровлення, відновлення життєвого балансу, формування культури здоров'я, а також надання послуг симптоматичного лікування.

Складовими культури здоров'я та оновлення, що можуть бути інтегрованими в ретрит-програми таких центрів, є наступні напрями:

- Check-up діагностика (швидка, точна й мультидисциплінарна діагностика, яка може передбачати базове та розширене обстеження, що здійснюється без порушення звичного ритму життя відпочивальника);
- програми внутрішнього та зовнішнього оновлення, які спрямовані на відношення гормонального балансу, проведення детоксикації організму, глибоку регенерацію на клітинному рівні із застосуванням нутрицевтики, сучасних SPA-технологій та інноваційних процедур, включаючи використання SPA-капсул;
- естетична медицина та пластична хірургія (м'які косметологічні втручання, мікроінвазивні процедури, а також амбулаторне хірургічне лікування з реабілітацією в комфортних умовах готельного сервісу, без традиційної лікарняної атмосфери);

– персональні рекомендації й супровід після проходження програми, що передбачає надання індивідуалізованих планів відновлення з подальшим дистанційним моніторингом стану здоров'я та психологічного стану клієнта [6].

У межах реалізації оздоровчих ретрит-програм передбачається використання природних лікувальних ресурсів регіону, зокрема цілющих грязей Куяльницького лиману, які застосовуються в процедурах SPA-терапії. Комплексне обстеження стану організму здійснюється із залученням сучасних апаратних методик, що дозволяє забезпечити високий рівень діагностичної точності. У рамках програм оновлення впроваджуються такі елементи, як індивідуалізовані плани детоксикації, формування «паспорта здоров'я» та інші персоналізовані медико-оздоровчі рішення.

Такий формат ретрит-туризму позиціонується не як реакція на хворобу, а як елемент сучасного стилю життя, зорієнтованого на профілактику, збереження ресурсу здоров'я, психоемоційний баланс і гармонійний розвиток особистості. Він репрезентує нову парадигму турботи про себе – превентивну, усвідомлену та інтегративну. Цей підхід дозволяє створити цілісну систему відновлення, адаптовану до потреб сучасної людини, яка цінує якість, час і комфорт.

Аналіз структури попиту на послуги, що надаються в межах готельної медицини, дозволяє виокремити пріоритетні напрямки, які користуються найбільшим інтересом серед споживачів. До таких належать: комплексна діагностика (13,8% від загального попиту); бальнеологічні процедура, гідротеapia та базові SPA-програми (12,1%); реабілітація опорно-рухового апарату (8,6%), кардіологічні програми, включаючи реабілітацію після серцево-судинних захворювань, а також фізіотерапія як базовий лікувальний інструмент (12,1%), детокс-програми (10,3%) [7].

Отримані дані засвідчують зростаючий інтерес споживачів до сервісів, які інтегрують профілактичні, реабілітаційні та медико-оздоровчі елементи. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність впровадження мультидисциплінарного підходу в проєктування та функціонування готельно-ретритної інфраструктури, здатної забезпечити комплексну підтримку фізичного та психоемоційного здоров'я клієнтів.

Для забезпечення зростання попиту та сталого розвитку готельної медицини (медичних ретритів) доцільно зосередити увагу на кількох ключових напрямках:

1. Синергія природної фармакопеї та медичних інновацій. Важливою передумовою успішного розвитку є поєднання терапевтичного потенціалу природних ресурсів (таласотерапія, кліматотерапія, бальнеотерапія, лиманні грязі тощо) з передовими медичними технологіями. Така інтеграція дозволяє створити унікальні програми, що відповідають принципам превентивної та персоналізованої медицини.

2. Створення комплексного лікувально-оздоровчого маршруту. Йдеться про формування єдиного простору, в якому поєднуються діагностика, високотехно-

логічна реабілітація, естетична медицина та оздоровчі практики. Реалізація повного циклу послуг «під одним дахом» не лише підвищує комфорт клієнтів, але й сприяє ефективності лікувально-оздоровчих програм.

Упровадження зазначених підходів сприятиме формуванню нового стандарту цілорічного медико-оздоровчого сервісу, заснованого на поєднанні унікальних природних ресурсів регіону та інноваційних медичних технологій. Така модель має потенціал стати вагомою конкурентною перевагою України на світовому ринку медичного та оздоровчого туризму.

З урахуванням вищезазначеного спектру послуг постає об'єктивна потреба у створенні розгалуженої мережі інфраструктурних об'єктів, зокрема сучасних готельних комплексів, які б відповідали міжнародним стандартам якості у сфері гостинності та рекреаційного сервісу. У цьому напрямку необхідним є проектування готелів нового типу, що передбачають наявність: приватного пляжу та аквапарку; терас для практик йоги та медитації; SPA- і wellness-зон; арт-простору, який слугує подієвим майданчиком; власної туристичної агенції; ресторану з концептуальною кухнею; медіа-агенції для створення і просування бренду та цінностей проекту.

Такий комплекс уособлює сучасну модель готелю, здатного пропонувати гостям повноцінний ретрит-програми, інтегруючи фізичне, емоційне та культурне відновлення.

Ключову роль у функціонуванні такого об'єкта повинні відігравати сервіс: повага, тиша й уважність мають стати основою кожної взаємодії з клієнтом. Сьогодні актуальним є не просто високоякісне обслуговування, а мистецтво присутності – делікатне, ненав'язливе, але водночас глибоко персоналізоване.

Водночас, серйозним викликом для розвитку галузі є дефіцит кваліфікованих фахівців у сфері оздоровлення, реабілітації та превентивної медицини, що потребує системного підходу до професійної підготовки кадрів, включаючи міждисциплінарну освіту та міжнародну сертифікацію. Це посилюється відсутністю сучасної освітньої бази для підготовки фахівців з реабілітації; переважанням працівників пенсійного віку, що стримує впровадження новітніх підходів, технологій та сервісних стандартів; гострим дефіцитом вузькопрофільних спеціалістів, зокрема, ерготерапевтів, лікарів фізіотерапевтів, фізичних терапевтів, а також молодшого медичного персоналу для бальнео-та фізіотерапевтичних відділень.

Для подолання зазначених викликів необхідно:

- створити сучасні бази для практичної підготовки фахівців, орієнтовані на мультидисциплінарний підхід та міжгалузеву співпрацю;
- сформувати цільовий запит з боку держави, приватного сектору та ринку праці на підготовку нової генерації спеціалістів у сфері реабілітації та оздоровчого туризму;
- розробити й впровадити навчальні програми, які базуються на реальних потребах стейкхолдерів – як

медичної сфери, так і туристичної індустрії, з урахуванням сучасних світових стандартів підготовки кадрів [8].

Ці заходи сприятимуть професіоналізації галузі, підвищенню якості сервісу та забезпеченню сталого розвитку медичного ретриту в Україні.

У межах ретритів часто організовуються інтерактивні лекції з історії місцевості, екскурсії до архітектурних пам'яток, відвідування галерей, виставок, концертів етнічної чи духовної музики. Особливо важливу роль відіграють майстер-класи з народного мистецтва (гончарства, ткацтва, різьблення, писанкарства), участь у ритуалах або традиційних святкуваннях. Це дозволяє туристу не лише доторкнутись до унікальної культурної атмосфери, а й стати її активним учасником, що сприяє глибшому зануренню в контекст і формуванню емпатії до чужих цінностей.

Важливим інструментом культурного розвитку є також арт-терапія, яка часто є частиною ретрит-програм. Через живопис, музику, театр чи танець турист не лише розкриває власний внутрішній світ, а й водночас вступає в діалог із культурними символами та формами, властивими місцевій традиції. Таким чином, ретрит стає не просто простором відновлення, а середовищем культурного зростання, де відпочинок перетворюється на процес самопізнання через культурне пізнання.

Висновки. У сучасному світі, особливо в умовах війни та постійного стресу, відпочинок набуває не просто важливості, а життєвої необхідності. Людина не є невичерпним ресурсом, тому регулярне відновлення – ключ до фізичного, психічного та емоційного здоров'я. Однією з ефективних форм такого відпочинку є ретрит, що передбачає усамітнення, роботу над своїм здоров'ям та духовний розвиток. Ретрит-туризм став відповіддю на потребу у глибшому перезавантаженні й уже охоплює широкий спектр напрямів – від йоги й медитації до повного обстеження та лікування. Його популярність у світі та в Україні стрімко зростає, адже він дозволяє відновити внутрішні сили, відчувати контакт із собою та природою, знизити рівень тривожності та розкрити особистий потенціал. Ретрит – це не просто відпочинок, це шлях до усвідомленого життя в гармонії з собою та світом.

Отже, ретрит-туризм є інноваційним напрямом у структурі медико-оздоровчого та культурного туризму, який відкриває широкі можливості для розвитку туристичної індустрії України, що зумовлено глобальними тенденціями зміни способу життя, зростання попиту на превентивну медицину, усвідомлене споживання та персоналізований підхід до оздоровлення. Вивчення ретрит-туризму дозволяє формувати нові підходи як до відпочинку, так і до особистісного розвитку, що є особливо актуальним в умовах глобальних викликів. Перспективами подальших розвідок у цій сфері є ідентифікація та аналіз регіонів України з найвищим потенціалом для розвитку ретрит-туризму, з урахуванням екологічних, соціокультурних та економічних чинників, що відповідає парадигмі сталого розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гриценко О. Чому життєво важливо відпочивати: вплив на здоров'я та ефективність. URL: <https://krivbass.city/news/view/chomu-zhittevo-vazhlyvo-vidpochivati-vplyv-na-zdorov-ta-039-ya-ta-efektivnist> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Бутчак С., Грижинець В., Мельник Н. Організація оздоровчих ретритів: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Сучасні тренди розвитку сфери гостинності: адаптація до викликів сьогодення* : матеріали І Всеукр. студент. наук.-практ. конференції / за ред. В. С. Великочого, Н. В. Мельник, м. Івано-Франківськ, 16 травня 2024 р. Електронне видання. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. С. 31–33.
3. Мороз С. Ретрит як інноваційний вид оздоровчого туризму. *Альтернативний туризм*: матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (17–18 жовтня 2024 року). Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2024. 362 с. С. 212–214. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/70411/1/36irnik_AT_2024.pdf (дата звернення: 20.10.2024).
4. Шамара І.М., Гапоненко Г.І., Євтушенко О.В., Виговський Т.А. Перспективи розвитку ретрит-туризму в Україні. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2024. № 19. С. 112–122. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2024-19-11> (дата звернення: 20.10.2024).
5. Шибєр О. О. Ретрит як сучасна рекреаційно-дозвілєва практика. *Трансформаційні процеси соціальної культури в Україні*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26–27 березня 2022 р.). Київ : КНУКіМ, 2022. С. 341–344.
6. Ретрити в Україні: перезавантаження та новий досвід. URL: <https://esotera.space/self-knowledge/retreats/retreats-in-ukraine/> (дата звернення: 20.10.2024).
7. Що таке ретрит і як він допоможе повернути сили. URL: <https://vsviti.com.ua/stats-shho-take-retrit-i-yak-vin-dopomozhe-povernuty-sily> (дата звернення: 20.10.2024).
8. Про курорти: Закон України № 2026-III від 05.10.2000 в ред. від 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text> (дата звернення: 20.10.2024).
9. Бабушко С. Р., Попович С. І. Інновації у вітчизняному wellness туризмі. *Грааль науки*. 2024. № 36. С. 29–33.
10. Внутрішній туризм в Україні зростає попри бойові дії. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3619754-vnutrisnij-turizm-v-ukraini-zrostaie-popri-bojovi-dii.html> (дата звернення: 20.10.2024).

REFERENCES

1. Hrytsenko O. Chomu zhyttievo vazhlyvo vidpochyvaty: vplyv na zdorovia ta efektyvnist [Why it is vital to rest: impact on health and efficiency]. Available at: <https://krivbass.city/news/view/chomu-zhittevo-vazhlyvo-vidpochivati-vplyv-na-zdorov-ta-039-ya-ta-efektivnist> (accessed October 20, 2024).
2. Butchak S., Hryzhynets V., Melnyk N. (2024) Orhanizatsiia ozdorovchychk retyriv: zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid [Organization of health retreats: foreign and domestic experience]. Modern trends in the development of the hospitality sector: adaptation to the challenges of today: materials of the 1st All-Ukrainian student scientific-practical conference / edited by V. S. Velikochy, N. V. Melnyk, Ivano-Frankivsk, May 16, 2024. Electronic edition. Ivano-Frankivsk: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, pp. 31–33. (in Ukrainian)
3. Moroz S. (2024) Retryt yak innovatsiinyi vyd ozdorovchoho turyzmu [Retreat as an innovative type of health tourism]. *Alternative tourism*: materials of the III All-Ukrainian scientific and practical conference with international participation (October 17–18, 2024). Lviv: Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture, 362 p., pp. 212–214. Available at: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/70411/1/Zbirnyk_AT_2024.pdf (accessed October 20, 2024). (in Ukrainian)
4. Shamara I. M., Gaponenko G. I., Yevtushenko O. V., Vyhovsky T. A. (2024). Perspektyvy rozvytku retyrit-turyzmu v Ukraini [Prospects for the development of retreat tourism in Ukraine]. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Seriya "Mizhnapodni vidnosyn. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm"* – *Bulletin of the V.N. Karazin KhNU. Series "International Relations. Economics. Regional Studies. Tourism"*, vol. 19, pp. 112–122. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2024-19-11> (accessed October 20, 2024).
5. Shiber O. O. (2022). Retryt yak suchasna rekreatsiino-dozvillieva praktyka [Retreat as a modern recreational and leisure practice]. *Transformatsiini protsesy sotsialnoi kultury v Ukraini – Transformational processes of social culture in Ukraine*: materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Kyiv, March 26–27, 2022). Kyiv: KNUKIM, pp. 341–344.
6. Retryty v Ukraini: perezavantazhennia ta novyi dosvid [Retreats in Ukraine: reboot and new experience]. Available at: <https://esotera.space/self-knowledge/retreats/retreats-in-ukraine/> (accessed October 20, 2024).
7. Shcho take retyrit i yak vin dopomozhe povernuty syly [What is a retreat and how will it help to regain strength]. Available at: <https://vsviti.com.ua/stats-shho-take-retrit-i-yak-vin-dopomozhe-povernuty-sily> (accessed October 20, 2024).
8. Pro kurorty: Zakon Ukrainy № 2026-III vid 05.10.2000 v red. vid 16.10.2020. [On resorts: Law of Ukraine No. 2026-III dated 05.10.2000 as amended on 16.10.2020]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text> (accessed October 20, 2024).
9. Babushko S. R., Popovych S. I. (2024). Innovatsii u vitchyznianomu wellness turyzmi [Innovations in domestic wellness tourism]. *Hraal nauky – Grail of science*, vol. 36, pp. 29–33.
10. Vnutrishnii turizm v Ukraini zrostaie popri boiovi dii [Domestic tourism in Ukraine is growing despite hostilities]. Available at: <https://ukrinform.ua/rubric-economy/3619754-vnutrisnij-turizm-v-ukraini-zrostaie-popri-bojovi-dii.html> (accessed October 20, 2024).

Стаття надійшла: 22.10.2024

Стаття прийнята: 12.11.2024

Стаття опублікована: 24.12.2024